

۱۳۸۰۹۷۱

جلوه و جمال شروتمندان

در قرآن کریم

دکتر فاروق صفی زاد

با همکاری

دکتر رامین محمدنژاد

سید محمد عرشیان فر

نوید نه برادر

سازمان چاپ و انتشارات ایران جام

۱۳۹۵ خورشیدی

سرشناسه	: صفی‌زاده، فاروق، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: جلوه و جمال ثروتمندان در قرآن کریم/فاروق صفی‌زاده،
مشخصات نشر	: تهران: ایران جام، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۲۷۵ص.
شابک	: 978-600-7955-07-9
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
پایان داشت	: کتابنامه.
موضوع	: ثروتمندان در قرآن
بناسه افزوده	: دکتر رامین محمدنژاد؛ ۱۳۶۰.
شناسه افزوده	: نه‌برادر، نوید، ۱۳۶۴ -
رده بندی کنگره	: BP ۱۰۴ ۱۳۹۴ ۷ص ۴۳ع/
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۱۵۹
شماره کتابشناسی	: ۴۰۰۹۲۰

سازمان انتشارات ایران جام

جلوه و جمال ثروتمندان در قرآن کریم

دکتر فاروق صفی‌زاده

با همکاری دکتر رامین محمدنژاد

سید محمد عرشیان

نوید نه‌برادر

نوبت چاپ: اول

سال چاپ: ۱۳۹۵ خورشیدی

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ است.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۵۵-۰۷-۹

تهران - صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۳۱۷۱

سازمان انتشارات ایران جام

فهرست

۱۵	 مقدمه
۱۶	 نظر منفی قرآن کریم بر روی قرار دادن پول و ثروت
۱۷	 دلایل نگرش مثبت اسلام به ثروت
۲۱	 مال و ثروت، ظرف خیر و برکت
۲۱	 مفهوم مال و ثروت
۲۲	 نگرش قرآن به مال و ثروت
۲۴	 معیار ارزشمند بودن ثروت
۲۶	 نسبت انسان به ثروت
۲۷	 امتحان و آزمون الهی با مال
۲۸	 آثار دلبستگی به مال و ثروت
۲۹	 درآمد
۳۰	 تعریف توزیع
۳۲	 اهمیت توزیع از نگاه قرآن
۳۳	 اهداف توزیع ثروت از منظر قرآن
۳۳	 الف: دستیابی به امنیت سیاسی - اقتصادی
۳۴	 ب: رسیدن به عدالت اجتماعی - اقتصادی
۳۶	 نظام توزیع ثروتهای طبیعی از منظر قرآن
۴۰	 توزیع درآمدها از منظر قرآن

۴۱	جمع بندی
۴۵	فقر و ثروت از دیدگاه خدا و اهل بیت علیهم السلام
۴۵	خدایا به محمد و آل محمد به قدر کفایت روزی عنایت فرما
۴۶	فقر ممدوح و فقر مذموم
۴۷	دوستان خدا
۴۷	اگر بر بنده مؤمنم وسعت دهم
۴۸	فدیه فقر
۵۰	دشمنان خدا
۵۲	دوستان و دشمنان خدا
۵۲	رفع شبهه دل
۵۳	اتفاق رسول خدا صلی الله علیه و آله
۵۳	کاشت چهار هزار مثل غنایم
۵۴	در محل کوچ و از راه سالنمان مجهز نمی سازند
۵۴	رفع شبهه دوم
۵۵	برای چه مال دنیا را می خواهی؟
۵۶	روزی فقرا در دارائی ثروتمندان
۵۷	فقر و غنا برای امتحان است
۵۷	فدک
۵۸	خانه حضرت زهرا سلام الله علیها امید محرومان
۵۹	پوست گوسفند تنها دارائی
۶۰	گشایش خدا به برکت گردنبند
۶۱	محبوب ترین بندگان نزد خدا
۶۱	از مکافات عمل غافل مشو
۶۱	به من پندی بیاموزید
۶۳	شهوت مال
۶۵	ارزش مال و ثروت
۶۷	وظیفه مال
۷۰	نگاه قرآن به ثروت و دارایی
۷۰	ثروت

ثروت و دارایی در باورهای رایج بین مردم و نقد آن‌ها.....	۷۱
۲. ازدیاد ثروت نشانه توجه ویژه خداوند به آن‌هاست.....	۷۲
۳. ثروت عامل بقای در دنیا و دور ماندن از مرگ و عقاب احتمالی.....	۷۲
روزی حلال.....	۷۲
کسب مال (راه دستیابی به مال).....	۷۳
امضای مالکیت فردی.....	۷۳
معرف مال و ثروت.....	۷۳
موالی از مصارف مشروع.....	۷۴
مواردی از مصرف مشروع.....	۷۴
نعمت ثروت و من از دیدگاه قرآن و سنت.....	۷۵
۱- جهاد.....	۷۵
۲- اتفاق.....	۷۹
۳- تجارت.....	۸۱
۴- تسخیر.....	۸۲
راه‌های افزایش ثروت در قرآن.....	۸۵
مقدمه.....	۸۷
ثروت در نگاه قرآن.....	۸۸
رشد اقتصادی از دیدگاه قرآن.....	۸۹
اصل تضمین روزی و حق معاش.....	۹۰
نقش کار و تلاش در جلب ثروت.....	۹۲
الف. عوامل معنوی.....	۹۳
۱. ایمان، تقوا، استقامت و عمل صالح.....	۹۳
۲. صدقات و اتفاقات.....	۹۴
۳. شکر.....	۹۷
۴. استغفار و توبه.....	۹۷
۵. عدل و احسان.....	۹۸
۶. هجرت و جهاد.....	۹۹
۷. پرهیز از کفران نعمت و اعراض از خدا.....	۹۹
۸. پرهیز از فساد و گناه.....	۱۰۰

۱۰۱	ب. عوامل مادی.....
۱۰۲	۱. پس انداز، سرمایه گذاری و تولید.....
۱۰۳	۲. ارتقای بهره وری.....
۱۰۴	۳. نیروی کار و سرمایه.....
۱۰۴	۴. میانه روی و اعتدال.....
۱۰۵	۶. منع سوء تدبیر.....
۱۰۶	۸. منع ربا.....
۱۰۷	تأبنا:.....
۱۰۹	د. نگاه اسلام درباره ثروت اندوزی.....
۱۰۹	• عدم دستخوردن دنیا.....
۱۱۰	• استقفا، مطالب از عمر.....
۱۱۲	• دیدگاه اسلام درباره ثروت اندوزی.....
۱۱۵	• نکاتی درباره استفاده از ثروت های دنیا.....
۱۲۰	فقر، ناپیدای آشنا.....
۱۲۱	۱- مال و ثروت در اسلام.....
۱۲۳	۲. تولید ثروت در اسلام.....
۱۲۳	پول.....
۱۲۴	۳. توزیع ثروت در اسلام.....
۱۲۴	۴. ثروت اندوزی در اسلام.....
۱۲۵	۵. ثروت و علما.....
۱۲۶	پی نوشت ها :.....
۱۲۸	پرسش.....
۱۲۸	پاسخ اجمالی.....
۱۳۰	فقر و غنا از دیدگاه اسلام.....
۱۳۳	اسلام و عدالت اقتصادی.....
۱۳۴	اسلام و فقر.....
۱۳۷	نتیجه این که:.....
۱۳۷	علل و عوامل فقر و تضاد طبقاتی.....
۱۳۸	پی نوشت ها :.....

۱۴۱	 انباشت ثروت از دیدگاه اسلام
۱۴۴	 بررسی ریشه های فساد اقتصادی در جامعه از دیدگاه قرآن
۱۴۴	 عدالت، شالوده سلامت اقتصادی
۱۴۵	 عدالت و سلامت اقتصادی
۱۴۶	 عدالت گریزی عامل مفاسد اقتصادی
۱۴۹	 مفهوم شناسی اختلاس
۱۵۰	 اختلاس، فروپاشی نظام مدیریت سالم اقتصادی
۱۵۱	 اختلاس و بحران مشروعیت نظام سیاسی
۱۵۳	 اسلام و ثروت اندوزی
۱۵۳	 معیار بر بوداری ثروت
۱۵۵	 تأثیر دعا در حس ثروت
۱۵۷	 چگونگی استفاد از ثروت
۱۶۰	 تولید و توزیع ثروت از دیدگاه اسلام
۱۶۳	 آثار و برکات سوره طلاق
۱۶۴	 (۱) وسعت رزق و روزی
۱۶۴	 (۲) گشایش کارها
۱۶۵	 (۳) جهت رفع گرفتاری
۱۶۵	 رزق
۱۶۸	 حقیقت توکل:
۱۶۸	 ختم سخن:
۱۷۱	 احادیث درباره مال و ثروت
۱۸۰	 نگاه قرآن به تکاثر و ثروت اندوزی
۱۸۱	 ضرورت و اهمیت بحث
۱۸۲	 گرایش به تکاثر طلبی
۱۸۳	 مفهوم تکاثر طلبی
۱۸۴	 علل و زمینه های تکاثر طلبی
۱۸۵	 آثار تکاثر طلبی
۱۸۶	 موانع تکاثر طلبی
۱۸۶	 فقر و غنا از دیدگاه اسلام

۱۸۶	فقر مورد بحث:
۱۸۷	در نگاه اولیه به آیات و روایات می‌بینیم:
۱۸۸	ثروت همچون یک ابزار و وسیله؟
۱۹۲	دلایل تمجید از فقر
۱۹۴	دلایل بدگویی از ثروت
۱۹۷	- نیم‌نگاهی به ثروت
۱۹۸	۱. انگیزه کسب ثروت
۱۹۸	۲. ویژگی‌های مثبت ثروت
۲۰۰	۳. از انباشت ثروت باید پرهیز کرد
۲۰۱	۴. ویژگی منفی ثروت
۲۰۱	ب) طغیان و سرکشی
۲۰۲	ج) فراموشی خدا
۲۰۳	د) غصه‌های فراوان
۲۰۳	نتیجه
۲۰۷	بررسی ثروت در دین اسلام
۲۱۳	دیدگاه اسلام در مورد مال و ثروت
۲۱۷	۳۰ راز اساسی برای سریع پولدار شد
۲۱۷	۱. اهداف مالی خود را تعیین کنید
۲۱۷	چگونه سرمایه‌گذاری و پس‌انداز کنیم
۲۱۷	۲. برای کمک به اعضای خانواده به دنبال روش‌های غیرمالی باشید
۲۱۸	۳. یک برنامه برای خرج و برج خود بریزید
۲۱۸	۴. در مقابل وسوسه فروشندگان به خرید اجناس شان مقاوم باشید
۲۱۸	۵. گاهی باید "نه" بگویید
۲۱۸	۶. خرج‌های خود را ارزیابی کنید
۲۱۹	پولدار شدن آسان
۲۱۹	۷. خودتان را برای کمک به والدین سالمند آماده کنید
۲۱۹	۸. قیمت‌های روی جنس را نپذیرید
۲۱۹	۹. قبل از مراجعه به فروشگاه، در مورد اجناس روی اینترنت تحقیق کنید
۲۱۹	

۱۰. از بیش از یک منبع پول در آورید. ۲۱۹
۱۱. کسب و کار خودتان را آغاز کنید. ۲۲۰
۱۲. از افتتاح حساب اعتباری مشترک خودداری کنید. ۲۲۰
۱۳. در مورد حقوقتان مذاکره کنید. ۲۲۰
۱۴. ساده تر زندگی کنید. ۲۲۰
۱۵. پول های اضافی را بدقت بررسی کنید. ۲۲۱
۱۶. از دهی خجالت نکشید. ۲۲۱
۱۷. سرگرمی های ارزانتری پیدا کنید. ۲۲۱
۱۸. بی که رخ سود بالایی دارند را سریع پرداخت کنید. ۲۲۱
۱۹. صورتحساب های خود را بررسی کنید. ۲۲۱
۲۰. اهداف مالی ترک تعیین کنید. ۲۲۲
۲۱. خودتان را ملوین به پرداخت بدهی ها کنید. ۲۲۲
۲۲. همیشه قانون ریسک را در برابر پاداش را به یاد داشته باشید. ۲۲۲
۲۳. قبل از بچه دار شدن مطمئن شوید که تمام نیازهای شما را برطرف کرده باشید. ۲۲۲
۲۴. زود شروع کنید و اغلب سرمایه گذاری کنید. ۲۲۳
۲۵. سعی نکنید بازار را پیش بینی کنید. ۲۲۳
۲۶. خودتان را بیمه عمر کنید. ۲۲۳
۲۷. هر روز بازار را پیگیری نکنید. ۲۲۳
۲۸. با یک کارشناس کار کنید. ۲۲۴
۲۹. یک صندوق پولی فامیلی یا دوستی درست کنید. ۲۲۴
۳۰. قدم های کوچک بردارید. ۲۲۴
۳۱. دستاویزها. ۲۲۵

مقدمه

ما آنگاه که می خواهیم نظری به نظام اقتصادی اسلام بیفکنیم، اول باید ببینیم نظر اسلام درباره ثروت و مال چیست؟ ممکن است کسی بپندارد که اسلام اساساً ثروت را مطرود و به عنوان یک امر پلید و دورانداختنی می شناسد. چیزی که پلید و مطرود و دورانداختنی است دیگر مقرراتی نمی تواند داشته باشد. به عبارت دیگر مکتب اسلام به نظرش درباره یک شیء معین این است که آن چیز دورافکندنی است. آن وقت نمی تواند مقرراتی درباره آن چیز داشته باشد و همه مقرراتش را برآورد بود که آن چیز را به وجود نیاورد، دست به آن نزنید، دست به آن نیندازید، مصرف نکنید، همچنانکه درباره مشروب چنین مقرراتی آمده است: «لَعَنَ اللَّهُ بَايِعَهَا وَ مَشْتَرِيهَا وَ أَكْلَ ثَمَنِهَا وَ سَاقِيَهَا وَ شَارِبَهَا؛ خدا لعنت کند فروشنده و خریدار شراب و خورنده پول آن و تقسیم کننده و خورنده آن». جواب این است که این نظر، اشتباه بزرگی است. در اسلام مال و ثروت هیچوقت تحقیر نشده است، نه تولیدش، نه مبادله اش، نه مصرف کردنش، بلکه همه اینها تأکید و توصیه شده است و برای آنها شرایط و موازین مقرر شده است و هرگز ثروت از نظر اسلام دور افکندنی نیست

بلکه دور افکندنش (اسراف، تبذیر، تضييع مال) حرام قطعی است. این اشتباه از آنجا ناشی شده که اسلام با هدف قرار دادن ثروت، با این که انسان فدای ثروت شود مخالف است و سخت مبارزه کرده است. به عبارت دیگر پول پرستی را و اینکه انسان برده پول باشد و دیگر اینکه انسان پول را به خاطر خود پول و برای ذخیره کردن و اندوختن بخواهد تحریم کرده است.

نظار منفی قرآن کریم درباره هدف قرار دادن پول و ثروت در قرآن که در همین باره می فرماید: «الذین یکنزون الذهب و الفضة و لا ینفقه بها فی سبیل الله فبشرهم بعذاب الیم؛ کسانی که طلا و نقره را گنجینه می سازند و در راه خدا انفاق نمی کنند را به مجازات دردناکی بشارت ده» (توبه/ ۳۴). در این حالت حرص و آز است که اسلام با آن مخالف است. همچنین اگر پول را فقط برای پرکردن شکم و برای عیاشی و بیکاری و ولگردی بخورند و تمام آن شهوترانی است، چنین چیزی را محکوم کرده است. در این حالت پول بواسطه توام است با دنائت و پستی و محو شخصیت انسانی در رن و فقدان هرگونه شخصیت انسانی و شرافت معنوی. نقطه مقابل، این است که انسان پول را به عنوان یک وسیله برای فعالیت و عمل و تسهیل و تولید بخواهد. در این صورت پول تابع آن هدف کلی است که انسان پول را برای آن هدف می خواهد. حدیثی است از پیامبر اکرم (ص): «نعم المال الصالح للرجل الصالح؛ مال حلال مرد صالح را سزااست». مولوی مضمون این حدیث را به نظر آورده می گوید:

مال را گر بهر دین باشی حمل *** نعم مال صالح خواندش رسول
آب در کشتی هلاک کشتی است *** و بود در زیر کشتی پستی است
تشبیه ثروت و انسان به دریا و کشتی از آن نظر که در یک وضع او را غرق می کند و در خود محو می کند و شخصیت او را محو می سازد و در صورت دیگر نه تنها ضربه به شخصیت او نمی زند، وسیله ای منحصر

است برای رسیدن به مقصد و تکمیل شخصیت خود، فوق العاده تشبیه خوبی است. قرآن می فرماید: «ان الانسان لیطغى» آن رآه استغنى؛ به راستی انسان هنگامیکه خود را بی نیاز می بیند* دچار سرکشی می شود» (علق / ۶-۷)، این آیه نقش پول را در فاسد کردن شخصیت انسانی بیان می کند. همچنین آیات کریمه زیر نیز به همین مطلب اشاره دارد: «و تطی کل حلاف مهین* همار شاء بنمیم* مناع للخیر معتد اثیم* منز حد ذلک زمیم* ان کان ذا مال و بنین* اذا تتلی علیه آیاتنا قال اساطیر الاولین؛ و از کسی که بسیار قسم می خورد و پست است پیروی مکن* کسی که بسیار عیب جو و به سخن چینی رفتار می کند* مانع کار خیر می شود* مسراوز و گناهکار است* علاوه بر اینها کینه توز، پرخور، خشن و دندانه است* مبادا بخاطر اینکه صاحب مال و فرزندان است از او پیروی کنی* هنگامیکه آیات، بر او خوانده می شود، می گوید: اینها افسانه های خرافی است* تشبیه است» (قلم / ۱۰-۱۵) و نیز آیه کریمه: «زین للناس حب الشهوات من النساء و البنین و القناطیر المقنطره من الذهب و الفضه و الخیل المسمومه و النعام و الحارث ذلک متاع الحیوه الدنیا و الله عنده حسن المثاب؛ دوستی امور مادی از زنان و فرزندان و اموال هنگفت از طلا و نقره و اسبهای مسموم و دام بکشتزاران در نظر مردم جلوه داده شده است، ولی اینها متاع زودگذر دنیائی دنیاست و سرانجام نیکو (و زندگی عالی تر) نزد خداست» (آل عمران / ۱۴)، همان طور که هدف دور انداختن و ترک گفتن عملی زن و فرزند نیست، هدف دور افکندن پول و ثروت هم نیست.

دلایل نگرش مثبت اسلام به ثروت

اسلام که پول پرستی را محکوم کرده است پول و ثروت را محکوم نکرده است، زیرا:

الف. تولید ثروت مانند کشاورزی، دامداری، صنعت و غیره توصیه شده است.

ب. مبادله ثروت یعنی تجارت و داد و ستد توصیه شده است.
ج. مصرف رساندن ثروت از نظر شخصی در حدود احتیاجات فردی خالی از هر نوع تجمل و اسراف که مفسد انسان است توصیه شده است.
د. تبذیر و اسراف و تضييع آن ممنوع است.
ه. مقررات سخت قضائی و جزائی در مورد حیف و میل ها و سرقتها و خیانتها وضع شده است.

ز. دُفاع از مال در حکم جهاد و کشته در این راه شهید تلقی شده است.
ح. برای مال بر انسان حقوقی قائل شده است.

ح. خود ثروت در شمال صراحت در قرآن کریم به عنوان خیر نامیده شده است: «... اِذَا حَضَرَ اَحَدُكُمْ الْمَوْتُ اِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِينَ مِنْ بَعْدِهِ» (بقره/۱۸۰). بر شما نوشته شده در هنگامیکه یکی از شما را مرگ فرا رسد اگر چیز نیکویی (مالی) از خود به جای گذارده برای پدر و مادر و نزدیکان، مطابق عرف (مقداری را) وصیت کند که این شایسته پرهیزکاران است» (بقره/۱۸۰).

یک آیه از قرآن کریم درباره خوردن مال یتیم
قرآن کریم درباره خوردن مال یتیم می فرماید: «الَّذِينَ يَأْكُلُونَ اَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا اِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَ هِيَ نَارٌ سَامِيَةٌ» (نساء/۱۰). «... آنانی که اموال یتیمان را به ستم می خورند جز این نیست که در شکم بوییش آتش فرو می برند و بزودی در آتش افروخته می افتند» (نساء/۱۰). «... خوردن مال یتیم عینا خوردن آتش است اما چون کسانی که این کار را می کنند در این دنیا هستند، این امر را نمی فهمند اما به محض این که وارد دنیا بروند و حجاب ها کنار رود، آتش آن ها را فرا خواهد گرفت».

در این اثر ما جلوه و جمال ثروتمندان در قرآن کریم را بررسی کرده ایم. اسلام برای ثروت و ثروتمندان ارزش زیادی قایل است اما ثروتی که از راه حلال به دست آید. یادمان باشد نخستین آیه ی قرآن کریم بسم الله

الرحمن الرحیم است . یعنی به نام خداوند بخشنده و مهربان . پس ما باید بدانیم اگر ثروتی داریم از سوی خداوند به ما به امانت داده شده است و باید از این ثروت به خوبی استفاده کنیم .

تهران - پاییز ۱۳۹۴ خورشیدی

دکتر فاروق صفی زاده

سید محمد عرشیان فر

نوید نه برادر